

Chata z časně doby římské z Plzně – Perlové ulice

The hut from the early Roman Period from Pilsen – Perlová street

Hütte aus der frühen Römischen Zeit aus Pilsen – Perlová Straße

Milan Metlička

Abstrakt

V úvodu příspěvek naznačuje výrazný posun v poznání doby římské v jihozápadních Čechách. Hlavním tématem je vyhodnocení bohaté kolekce artefaktů z časně římské chaty zachycené v roce 1990 ve výkopu plynovodu v Plzni – Perlové ulici. Výskyt plaňanského poháru a další charakteristické keramiky objekt datuje do stupně Ř A. V další části jsou shrnuty dosavadní doklady osídlení doby římské v historickém jádru Plzně, které ukazují časový a prostorový rozsah osídlení.

Abstract

In the introduction, the paper suggests a significant shift in the understanding of the Roman Period in southwestern Bohemia. The main issue is the assessment of the rich collection of artifacts from the early Roman hut, which was captured in 1990 in the gas pipeline trench in Pilsen – Perlová Street. Because of the occurrence of Plaňany beaker and other characteristic pottery object is dating to the R A period. The next part summarizes the existing evidence of settlement of the Roman era in the historical center of Pilsen, which shows the time and spatial extent of settlement.

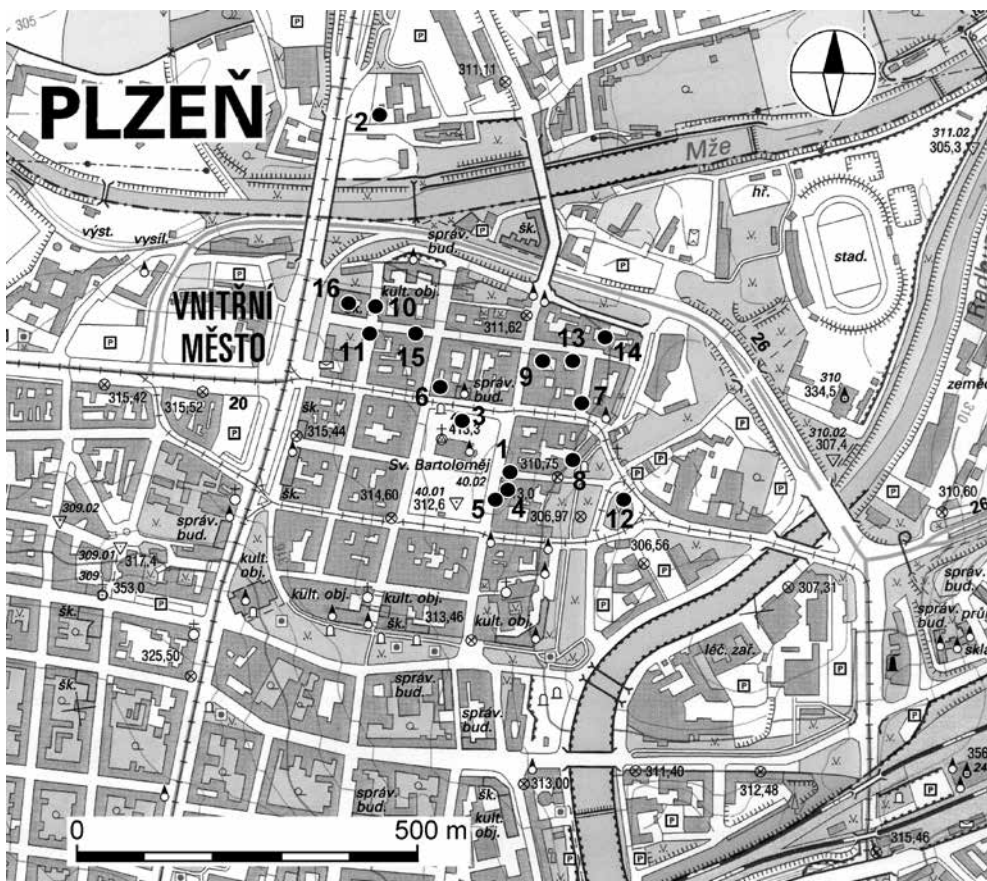
Klíčová slova: Čechy jihozápadní – Plzeň – časná doba římská – plaňanské poháry – sídliště – chata – pozdně laténská keramika

Key words: South-West Bohemia – Pilsen – early Roman Period – Plaňany beakers – settlement – hut – late La Tène pottery

Oblast jihozápadních Čech můžeme ztotožnit s povodím horní Berounky s jejími nejvýznamnějšími přítoky, kterými jsou Radbuza, Mže, Úhlava, Úslava a Střela. Dlouho se soudilo, že toto území bylo v době římské v rámci Čech jen nepřilíhající osídlenou periferií. Do poloviny 90. let byl tento názor podporován i obrazem osídlení na základě archeologických pramenů. V té době bylo známo jen několik lokalit. Již v roce 1932 byla v intravilánu Tlučné, okr. Plzeň-sever nalezena nádoba a několik spálených kůstek pravděpodobně ze žárového hrobu (Čtrnáct 1963, 222–223; Doubová 1972a, 157–158), v roce 1965 bylo částečně prozkoumáno sídliště starší doby římské v Hodyni, okr. Plzeň-sever (Motyková-Šneidrová 1966, 296–309), v Plzni – Sedláčkově ulici byla v roce 1967 ve výkopu zdokumentována sídlištní jáma (Beneš 1968, 28) a při rekonstrukci masných krámů v Plzni – Pražské ulici byl v roce 1968 objeven žárový hrob (Doubová 1969, 100–101). Ojedinelé nálezy z Nečtin

a Předslavi, intruze keramiky doby římské z Plzně – Lochotínské ulice a sběry z Plzně-Doubravky jen dokreslovaly nevýrazné stopy osídlení.

Již z geografického hlediska se tento pohled musel jevit nereálný, protože jihozápadní Čechy leží na nejsnazší komunikační trase mezi centrální oblastí Čech a bavorským Podunajím a tím potažmo se samotnou římskou říší. Oproti středním Čechám méně příhodné klimatické a půdní podmínky jistě ovlivnily hustotu osídlení, ale dnešní obraz osídlení ukazuje, že minimálně Plzeňská pánev byla po celou dobu římskou významnou sídelní enklávou. Ojedinelé nálezy bronzových spon a mincí postupně vykreslují hlavní komunikační trasy a přechody směřující do římských provincií (Droberjar – Metlička – Řezáč 2011, 307–321). Dnes známe z jihozápadních Čech více jak 20 rovinných sídlišť z celého průběhu doby římské, které se výrazněji kumulují v širší oblasti Plzeňské kotliny.

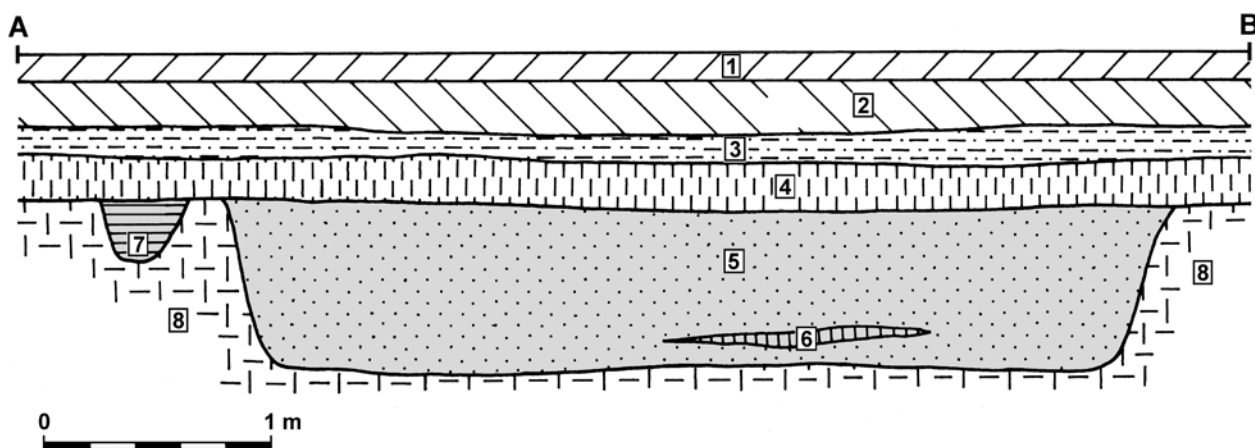
Obr. 1 Historické jádro Plzně s vyznačením míst nálezů z doby římské: 1 – Plzeň – Dřevěná ul.; 2 – Lochotínská ul. 26; 3 – náměstí mezi kostelem sv. Bartoloměje a severní frontou domů; 4 – náměstí Republiky 12; 5 – náměstí Republiky 13; 6 – náměstí Republiky 40; 7 – Perlová ul.; 8 – Pražská ul. 18 (Masné krámy); 9 – Rooseveltova ul. 10; 10 – Sedláčkova ul. (před čp. 42); 11 – Sedláčkova ul. (severní část); 12 – U Zvonu; 13 – Veleslavínova ul. 7; 14 – Veleslavínova ul. 8; 15 – Veleslavínova ul. 25; 16 – Veleslavínova ul. 42. – Abb. 1 Der historische Stadtkern von Pilsen mit Markierung der römischen Fundstellen: 1 – Plzeň – Straße Dřevěná; 2 – Straße Lochotínská Nr. 26; 3 – Hauptplatz zwischen der Bartholomäuskirche und der Häuserordfront; 4 – Platz der Republik Nr. 12; 5 – Platz der Republik Nr. 13; 6 – Platz der Republik Nr. 40; 7 – Straße Perlová; 8 – Straße Pražská Nr. 18 (Fleischerbänke); 9 – Straße Rooseveltova Nr. 10; 10 – Straße Sedláčkova ulice (vor Nr. 42); 11 – Straße Sedláčkova (Nordteil); 12 – Zur Glocke (U Zvonu); 13 – Straße Veleslavínova Nr. 7; 14 – Straße Veleslavínova Nr. 8; 15 – Straße Veleslavínova Nr. 25; 16 – Straße Veleslavínova Nr. 42.

Záchranný výzkum v Plzni – Perlové ulici

Začátkem dubna 1990 jsme zjistili probíhající liniové výkopy pro nové plynovodní potrubí v Perlové ulici nedaleko plzeňského náměstí (obr. 1: 7). Na haldě vybrané zeminy byly nalezeny četné zlomky pravěké keramiky společně s tmavou zeminou výrazně se lišící od podloží. V obou stěnách výkopu širokého 60 cm byly dobře patrné obrysy velkého zahloubeného objektu. Po začisťování stěn se ukázalo, že jde o objekt se strmými, k ústí mírně se rozšiřujícími stěnami a rovným dnem, jehož délka činila 4,20 m a zahloubení 70 cm. Výplň objektu byla tmavohnědá hlinitá, přibližně 10 cm nade dnem se od středu k severu

v délce 110 cm táhla slabá světle žlutohnědá písčité čočka silná maximálně do 8 cm. Podloží tvořily světlé říční štěrkopíský (tab. I).

Objekt byl ovzorkován v obou stěnách výkopu. Ve východním profilu jsme po odebrání zhruba 20 cm zachytili jeho původní stěnu probíhající rovnoběžně s výkopem. V západním profilu jsme po odebrání 25 cm zjistili starší liniový výkop, který objekt již v minulosti porušil. Stěna objektu zachycená ve východním profilu výkopu prokázala, že šlo nejspíše o obdélný nebo čtvercový objekt, který můžeme interpretovat jako zahloubenou chatu, jejíž vnitřní kúlovou konstrukci se nepodařilo zachytit. Kotlovitá kúlová jamka (objekt 2) zachycená v těsném jižním sousedství chaty s ní nesouvisí. Její výplň byla hnědá hlinitá s drobnými úlomky mazanice a keramickým zlom-

Tab. I Plzeň – Perlová ulice. Řez chatou z časné doby římské v západní stěně výkopu plynovodu. Vysvětlivky: 1 – asfaltový povrch ulice; 2 – vrstva starého asfaltového koberce; 3 – okrově žlutý kamenitý a písčité zásyp; 4 – tmavě hnědá až černá kamenitá vrstva; 5 – tmavě hnědá hlinitá výplň chaty s drobnými kameny a uhlíky; 6 – světle žlutohnědá písčité čočka; 7 – hnědá hlinitá výplň kůlové jamky; 8 – podloží tvořené říčními šterkopísky. Kreslil M. Metlička. – Tab. I Pilsen – StraÙe Perlová. Schnitt durch eine frühromerzeitliche Hütte in der Westwand des Gasleitungsaushubs. Erläuterungen: 1 – Asphalt-Oberfläche der StraÙe; 2 – Schicht der alten Asphaltdecke; 3 – ockergelbe Stein- und Sandschüttung; 4 – dunkelbraune bis schwarze steinige Schicht; 5 – dunkelbraune lehmige Hüttenfüllung mit kleinen Steinchen und Verkohlungssteinen; 6 – helle gelbbraune sandige Linsen; 7 – braune lehmige Füllung eines Pfostenlochs; 8 – durch Flusskiessand gebildeter Untergrund. Gezeichnet von M. Metlička.

kem zdobeným plastickou důlkovanou páskou, který ji rámcově datuje do doby bronzové.

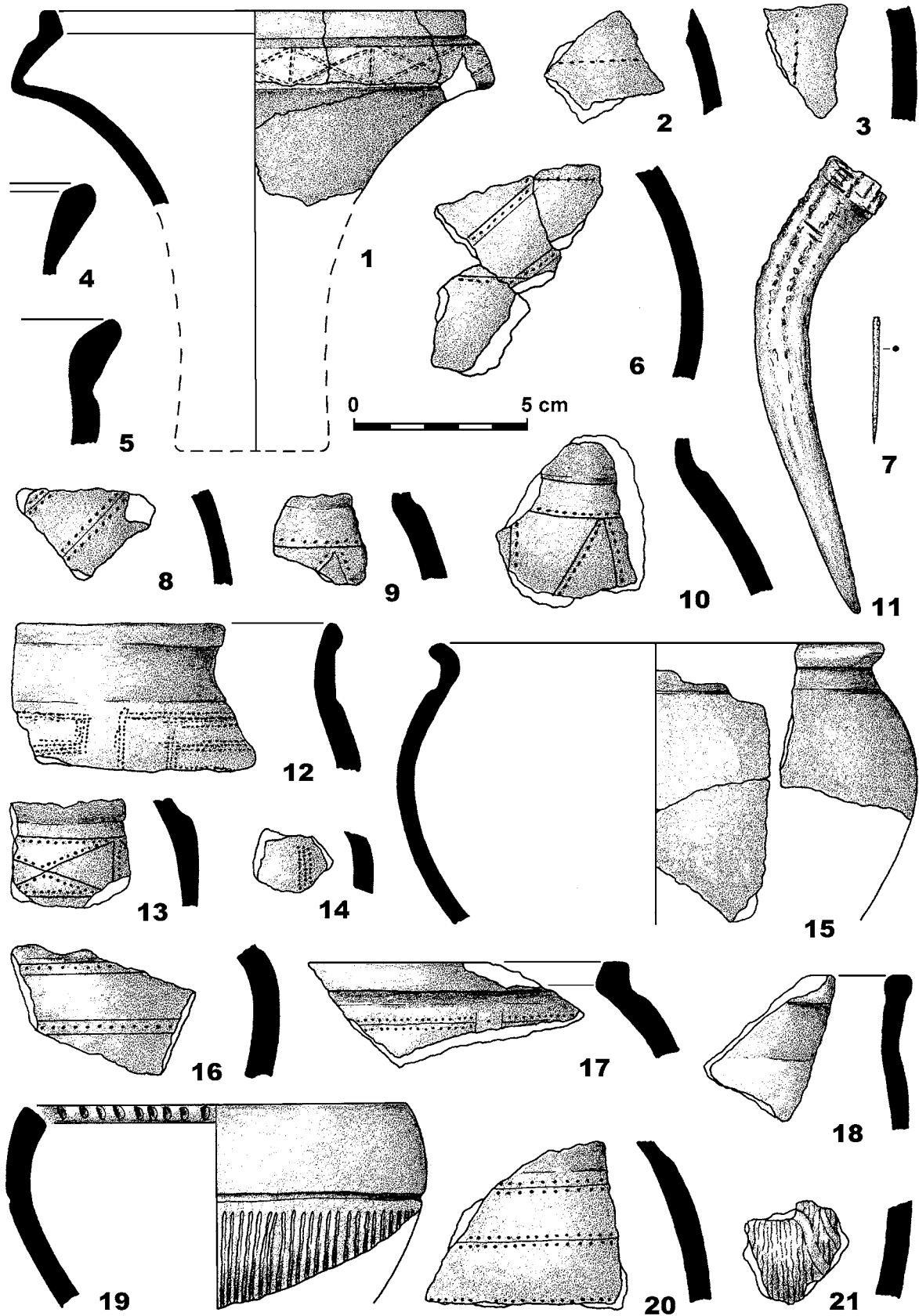
lokalitě acidofilní doubravy v sousedství při vodních tocích luhy a olšiny (Mikyška a kol. 1969, list M-33-XX Plzeň).

Přírodní podmínky

Plzeňská kotlina je geografickým středem jihozápadních Čech. Její severní část tvoří Touškovská kotlina, která představuje nejnižší položenou část kotliny při soutokové oblasti čtyř plzeňských řek. Jde o strukturně denudační sníženinu tvořenou převážně karbonskými prachovci, jílovci, pískovci, arkózami a slepenci, méně proterozoickými břidlicemi (Demek a kol. 1987, 513–514). Ve středověku založené královské město Plzeň je situováno na nevysokém hřbetu vybíhajícím k severovýchodu k soutoku Mže a Radbuzy, které město chránily, ale také do jisté míry omezovaly. Místo nálezu chaty leží na mírném východním svahu a od obou řek je vzdáleno přibližně 350 m. Převýšení nad dnešní hladinou obou toků je necelých 10 m. Geologické podloží lokality tvoří pleistocénní fluvialní písčité šterky risského stáří (Geologická mapa ČR 1994, list 12–33 Plzeň) a původním půdním typem jsou hnědé půdy na terasovitých uloženinách, případně na východní straně nivní půdy (Tomášek 2000, mapa). Klimaticky území patří do nejpříhodnější západočeské mírně teplé oblasti, do jednotky MT 11 (Quitt 1971, 13, mapa). Průměrný roční úhrn srážek je 550 mm a průměrná roční teplota 7–8 °C. Geobotanická mapa rekonstruuje na

Rozbor nálezů z chaty

Ačkoliv se vzorkováním stěn a probráním vyházené hlíny podařilo získat materiál zhruba z 1/3 výplně chaty, jde o bohatý a poměrně výrazný soubor artefaktů. Materiál je uložen v Západočeském muzeu v Plzni pod inv. č. P 53.266–53.398 (RP 5/1990). Nálezový soubor obsahuje 462 zlomky keramiky, 30 menších kusů mazanice, 576 zvířecích kostí a zubů, 3 kusy železné strusky a hrot bronzové jehlice (tab. II: 7). Poměrně vysoké je procento typické keramiky – okrajů a zdobených zlomků nádob. Okrajových zlomků je 107 (23,2 %) a výzdobu nese 33 zlomků (7,1 %). Bližší rozbor by si jistě zasloužilo zpracování bohatého osteologického materiálu, to se ale nepodařilo zatím zajistit. Nalezena byla také část výsady paroží jelena evropského (tab. II: 11). Podle prohnutí jde o očník či nadočník, který nese stopy odříznutí od lodyhy paroží. Podle vyjádření zoologa je velká pravděpodobnost, že špice parohu je obroušena přirozeně. Bezpečné určení, zda se nemohlo jednat o nástroj, by přineslo až traseologické určení. Nástrojů stejného tvaru s vyhlazeným hrotem uvádí K. Struckmeyerová z lokality Federsen Wierde celkem 56 (Struckmeyer 2011, 63).

Tab. II Plzeň – Perlová ulice. Výběr nálezů z chaty časně doby římské. – Taf. II Plzeň – Straße Perlová. Auswahl aus Funden in der frühromerzeitlichen Hütte.

Může jít také o polotovar určený k další výrobě rozličných předmětů a nástrojů. Tvarově jsou nejbližší proplétací jehly, zápony kožených nebo provazových opasek, či postranice udidel koňské uzdečky (*Mildenberger 1953*, 280; *Struckmeyer 2011*, 65–68). Všechny pak mají v týlní části provrtaný otvor a po stranách zpravidla 1–2 hluboké zářezy. Opominout nemohu ani možnost, že v tomto případě šlo pouze o odříznutou část parohu (výrobní odpad), kde k dalšímu zpracování posloužila silnější lodyha paroží.

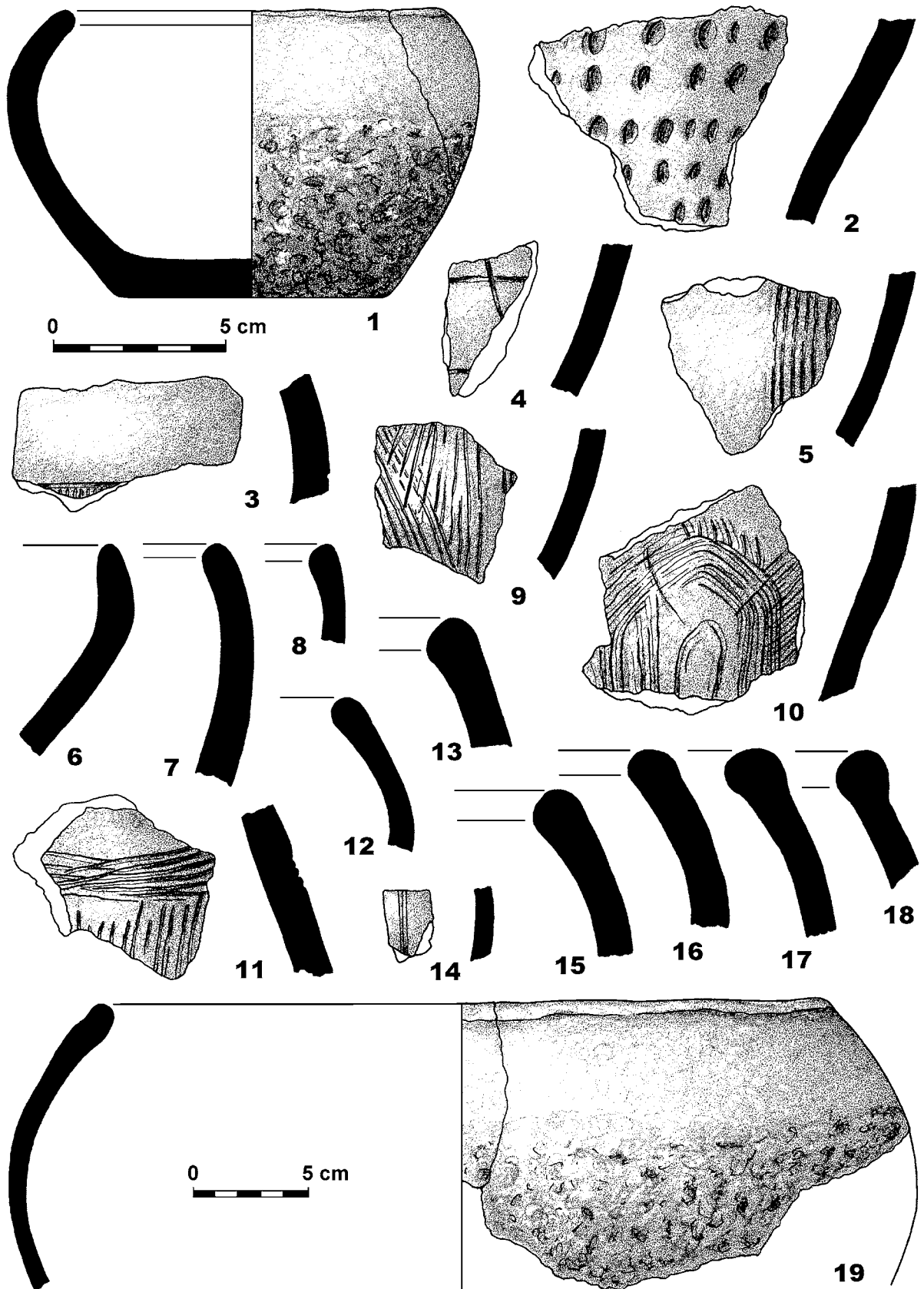
Nejcharakterističtější nádobou ze souboru je bezesporu torzo horní části plaňanského (situlovitého) poháru zdobeného na plecích dvojitými řadami jednotlivých protáhlých vpichů vytvářejícími ornament psaníček (*tab. II: 1*). Tyto poháry jsou typickým zástupcem stupně Ř A v Čechách (*Motyková-Šneidrová 1963*, 79; *Droberjar 2006*, 25; *Salač 2008*, 72). Něktými autory je tento časový úsek označován jako plaňanský horizont großromstedtské kultury (*Droberjar 2006*). Analogie k tvaru z Plzně najdeme v celých Čechách, z morfologicky a klimaticky blízkých jižních Čech, kde je osídlení tohoto horizontu známé z několika desítek lokalit můžeme uvést např. analogii ze sídliště ve Zlivi (*Zavřel 2006*, obr. 21: 3).

Ze stejného tvaru by mohl pocházet zlomek s fasetovaným okrajem zdobený tenkou linkou lemovanou jednotlivými vpichy (*tab. II: 17*). Pro stupeň Ř A charakteristická výzdoba jemnými jednotlivými vpichy a jemnými rytými liniemi se objevuje i na dalších zlomcích. Zastoupené jsou jednoduché řady vpichů (*tab. II: 2, 3*), ryté linie lemované jednou řadou vpichů (*tab. II: 9, 10*), které v jednom případě tvoří psaníčka (*tab. II: 13*), linie lemované dvěma řadami vpichů (*tab. II: 8, 17, 20*) a dvě rovnoběžné ryté linie s řadou vpichů v pásu mezi nimi (*tab. II: 6, 16*). Všechny tyto prvky jsou typickými pro plaňanskou skupinu (*Droberjar 2006*, 26). Na jediném zlomku se vyskytly tři jemně ryté svíslé linie (*tab. III: 14*). Dva zlomky mají výzdobu tvořenou pomocí radélka (*tab. II: 12, 14*), která se může objevit již ve stupni Ř A (*Salač 2008*, 72), ale hlavně je uplatňována v následujícím stupni Ř B. V obou případech jde o jednořadé radélko, ale pásy, tvořené třemi až čtyřmi řadami, stejně jako odsazení válcovitého hrdla a zesílení okraje (*tab. II: 12*), by odpovídalo již stupni Ř B1. Podobně odsazené nízké hrdlo má nádoba s kulovitým tělem (*tab. II: 15*), která má analogie rovněž ve stupni Ř B1 (*Salač 2008*, obr. 39: 5), ale vyskytuje se i v souborech ŘA; analogii má ve zlomku z chaty 75 z Mlékojed (*Droberjar 2006*, obr. 40: 7). Typickým prvkem stupně Ř A, který se již nevyskytuje v následném stupni Ř B1 jsou fasetované (hráněné) okraje (*Salač 2008*, 72, *Zavřel 2006*, 249).

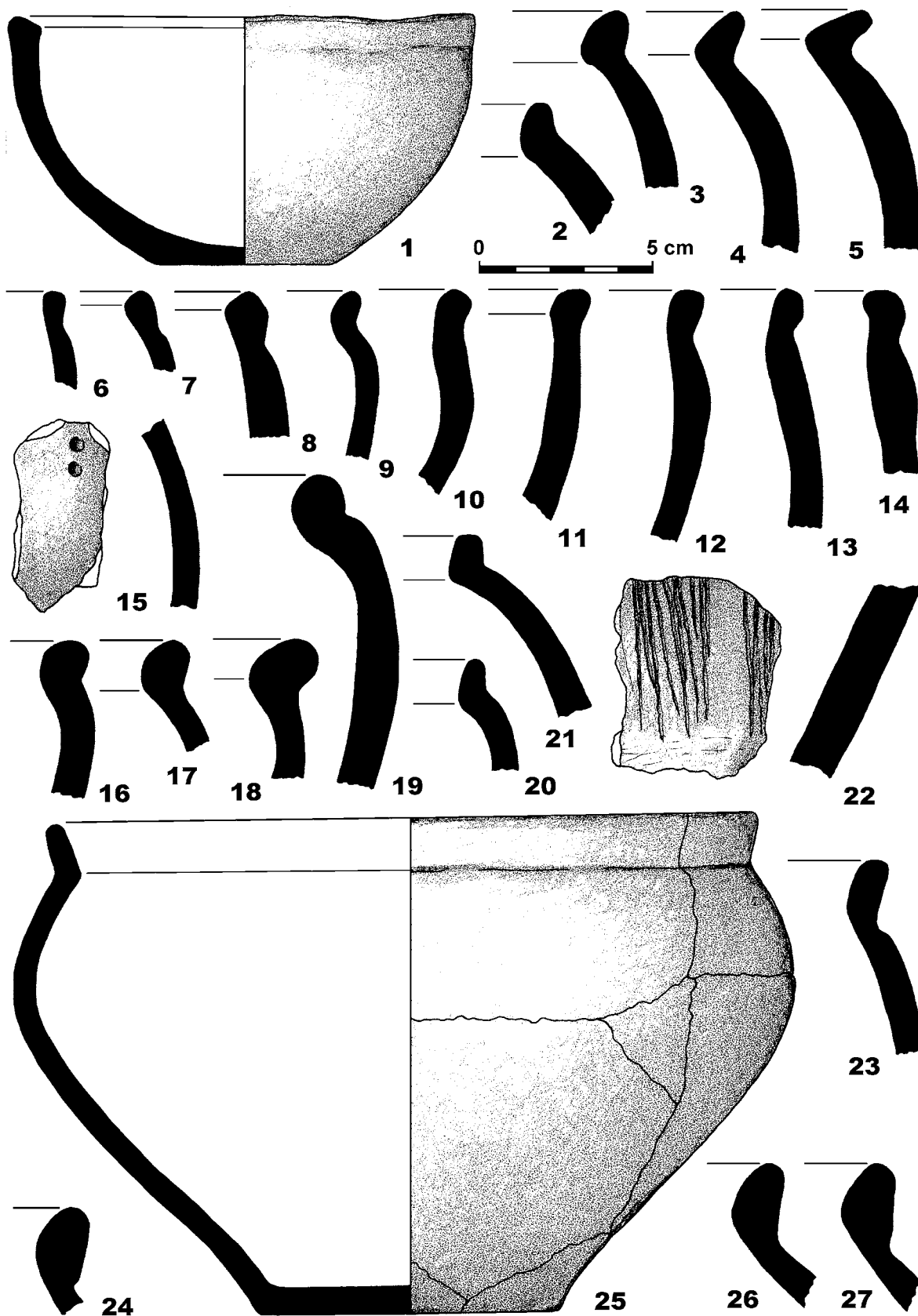
V našem souboru jsou zastoupeny jak na miskách (*tab. V: 10–12*), kde jsou výrazně odsazené, tak na užitkových tvarech (např. *tab. IV: 8, 10, 11, 13, 21*). Typické jsou také na vnější straně ostře odsazené zesílené okraje uplatňované jak na hlubších mísovitéch tvarech (*tab. IV: 20, 23–27; tab. V: 1, 9*), tak na hrubé keramice (*tab. IV: 3–5, 17–19*). Charakteristické jsou misky s polokulovitým tělem (teriny), s tělem kónickým a vyhnutým okrajem (*tab. IV: 25*), řídce i mělčí (*tab. V: 1*). Pro časnou dobu římskou má neobvyklý tvar zlomek misky s rovným zaobleným okrajem (*tab. III: 6*), který však má velmi blízkou analogii v chatě 87 z Mlékojed (*Droberjar 2006*, obr. 43: 15).

Ve stupni Ř A má přímou tvarovou analogii i nezdobená polokulovitá miska s dovnitř seříznutým okrajem (*tab. IV: 1*). Bohatě zdobená je naopak miska se zataženým, dovnitř seříznutým důlkovaným okrajem, zdobená v dolní části svíslým rýhováním odděleným vodorovnou rytou linií (*tab. II: 19*). Stejnou výzdobu nese tvarově nezařaditelný zlomek stěny (*tab. III: 3*). Důlky zdobené, dovnitř seříznuté okraje oblých misek, se vyskytují rovněž v souborech časně doby římské z Mlékojed (*Droberjar 2006*, obr. 41: 11, 43: 13). Průběžným tvarem jsou hlubší misky se zataženým okrajem a struhadlovitě drsněným spodkem (*tab. III: 1*). Podobný charakter mají i četné zlomky rozměrnějších užitkových nádob, kde je okraj často kyjovitě rozšířen, horní část hlazena a dolní drsněna (*tab. III: 12, 13, 15–19*). Výzdoba hrubé užitkové keramiky je kromě častého drsnění málo zastoupená. V souboru se vyskytlo zdobení prstovými vrypy (*tab. III: 2*), rytými liniemi (rýhování stěn) někdy prováděné i hřebenem (*tab. II: 21; tab. III: 5, 9, 11*) a jednotlivými křížícími se rytými liniemi (*tab. III: 4*). Již pro stupeň Ř B1 je charakteristické hřebenování stěny do oblouku – arkády (*tab. III: 10*). Velmi řídce se ale vyskytují i v kolekcích stupně Ř A, např. v chatě 75 z Mlékojed (*Droberjar 2006*, obr. 40: 3) a v objektech časně doby římské v jižních Čechách, např. v objektu 1/07 z Ratají (*Parkman – Zavřel 2010*, obr. 10–12) a ze sídliště ve Zlivi (*Zavřel 2006*, obr. 23: 18, 19, 22, 26).

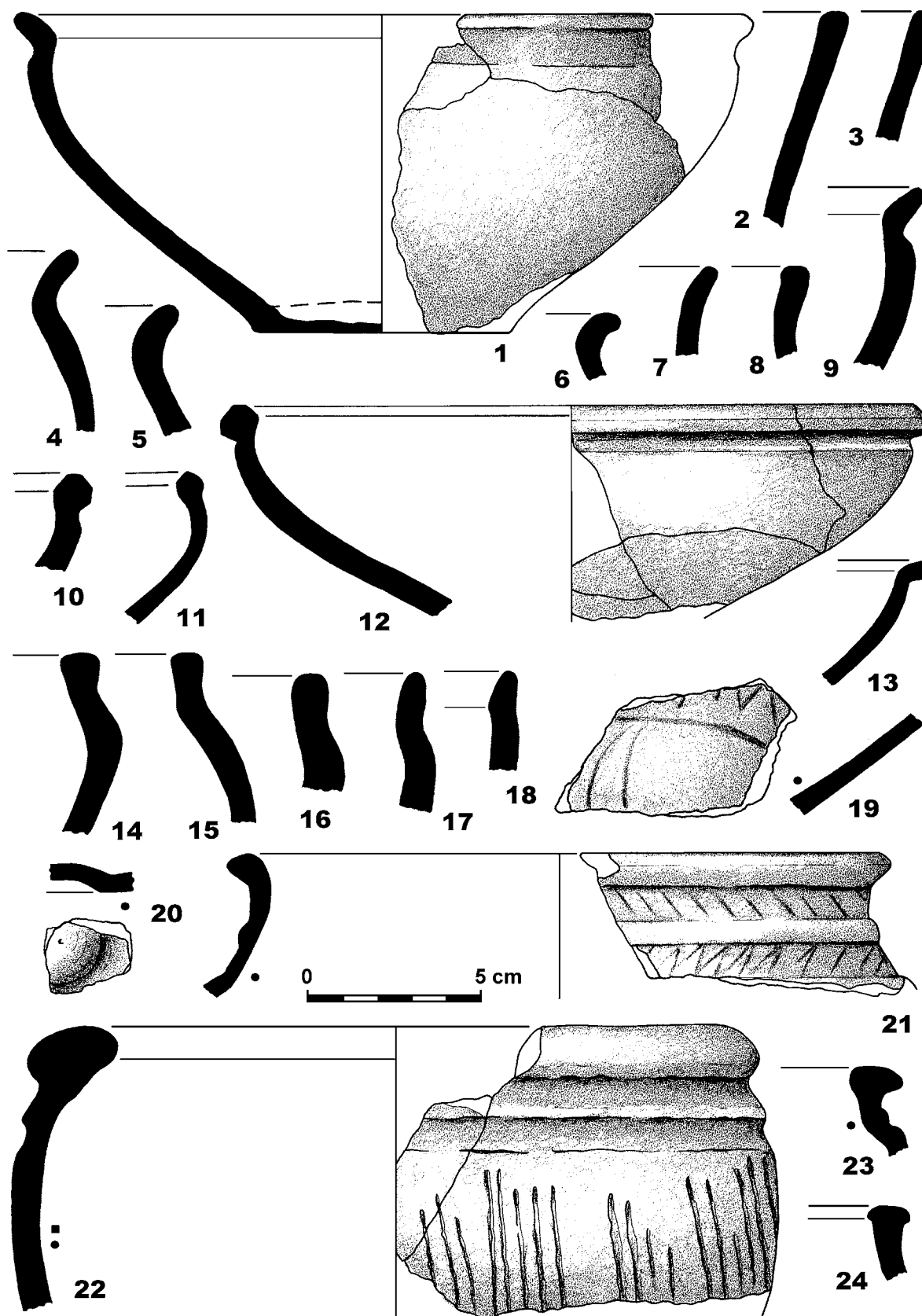
Ze vzorkování výplně chaty pochází i několik zlomků pozdně laténské keramiky. Ta se pravidelně vyskytuje v souborech stupně LT D1/Ř A (*Salač 2008*, 72; *Zavřel 2005*, 249; *Parkman – Zavřel 2010*) a výjimečně se může objevit ještě ve stupni Ř A (*Motyková-Šneidrová 1963*, 79). Mohli bychom ji považovat za intruzi staršího materiálu, ale ze středu města dosud nemáme žádné stopy laténského osídlení. Mladolaténské sídliště leželo až za řekou Mží v Plzni – Karlovarské ulici (*Metlička 1998*, 55–73). Pozdní době laténské patří na kruhu vyrobený okrajový zlomek s plastickým žebrem na

Tab. III Plzeň – Perlová ulice. Výběr nálezů z chaty časně doby římské. – Taf. III Plzeň – StraÙe Perlová. Auswahl aus Funden in der frührömerzeitlichen Hütte.

Tab. IV Plzeň – Perlová ulice. Výběr nálezů z chaty časně doby římské. – Taf. IV Plzeň – StraÙe Perlová. Auswahl aus Funden in der frühromerzeitlichen Hütte.

Tab. V Plzeň – Perlová ulice. Výběr nálezů z chaty časně doby římské. Tab. II–V kreslili M. Metlička a P. Peterková. – *Taf. V* Plzeň – Straße Perlová. Auswahl aus Funden in der früh Römerzeitlichen Hütte. Taf. II–V gezeichnet von M. Metlička und P. Peterková.

hrdle, které odděluje dva pásy s leštěnou výzdobou (tab. V: 21). Leštěnou klikatkovou výzdobou je na vnitřní straně zdobený také zlomek přídnní misky tvarované na kruhu (tab. V: 19). Z keramického těsta se silnou příměsí tuhy je vyroben soudkovitý hrnec se zesíleným, ven ovaleným okrajem, plastickým žebrem a řídkce svisle rýhovaným tělem (tab. V: 22). Stopy výroby na hrnčířském kruhu nese i zlomek omfalového dna (tab. V: 20) a složitě profilovaný oboustranně zesílený okraj užitkové nádoby (tab. V: 23). Přiřadit sem můžeme také okraj, tvarovaný do podoby písmene T (tab. V: 24) a charakterem době laténské také odpovídají i hřebenové rýhy na přídnní nádoby (tab. IV: 22), i když zde může jít i o prvek stupně Ř A.

Časté nálezy pozdně laténské keramiky společně s keramikou časné doby římské v sídlištních objektech po celých Čechách zřetelně svědčí o vzájemném kontaktu mezi usedlými Kelty a nově přichozím germánským etnikem. Podrobněji byla tato problematika řešena v jižních Čechách P. Zavřelem, který provedl sondážní odkryvy na několika sídlištních z počátku doby římské (Zavřel 2006, Parkman – Zavřel 2010, 317). Dosavadní rozbor ukazuje, že ke kontaktům mezi oběma etniky v jižních Čechách skutečně došlo, ale otázka, zda šlo o mírovou koexistenci či násilnou likvidaci původního keltského obyvatelstva, zůstává zatím nerozhodnutá (Zavřel 2006, 250; Parkman – Zavřel 2010, 336).

Pro chronologické zařazení keramické kolekce ze vzorkování časné římské chaty v Plzni – Perlové ulici je určující naprostá převaha znaků charakteristických pro stupeň Ř A, především nález torza plaňanského (situlovitého) poháru, převaha výzdoby drobnými jednotlivými vpichy a výskyt fasetovaných okrajů. Pro datování spíše do staršího období by vypovídala výrazněji zastoupená pozdně laténská keramika, naopak pro dataci do mladšího období jen ojedinělý výskyt radélkové výzdoby, odsazených hrdel a hřebenového rýhování do oblouku (arkády). Tyto prvky se však výjimečně mohou objevit již ve stupni Ř A.

Osídlení doby římské v centru Plzně

Jak již bylo v úvodu uvedeno, není chata z časné doby římské z Plzně – Perlové ulice jediným nálezem z doby římské z historického centra města. Ze stejného stupně Ř A pochází také porušený objekt zjištěný v roce 1967 (obr. 1: 10) ve výkopu pro telefonní kabely v Sedláčkově ulici před čp. 42 (Beneš 1968, 28; 1974, 178). V severní části této ulice (obr. 1: 11) byla ve výkopu horkovodu zachycena kulturní vrstva ze starší doby římské

nasedající na podloží (Kaiser 2006, 209–210). Při asanačních pracích v historickém podzemí města v Rooseveltově ulici 10 (obr. 1: 9) byla při ražbě chodby zachycena středověká studna, vyplněná druhotným písčítým materiálem. Při jejím čištění byly v hloubce 2,10–3,10 m nalezeny zlomky keramiky, které můžeme datovat obecně do časné doby římské (Kuttan 1982). V roce 1992 byl nahlášen nález zvířecích kostí ve výkopu dešťové kanalizace na dvorku ve Veleslavínově ulici 8 (obr. 1: 14). Z druhotné polohy v haldách vytěžené zeminy bylo nalezeno několik zlomků keramiky patřící době římské (Metlička – Metličková 1995, 247). V následujících letech pak byly ve stejné ulici zachyceny další doklady římského osídlení většinou značně porušené výstavbou středověkého města. Kulturní vrstva starší doby římské byla zachycena v prostoru dvora ve Veleslavínově ulici 7 (čp. 70), odkud však byla získána jen málo průkazná keramika (Nováček 1996, 75–76, tab. II: 1, 2); (obr. 1: 13). Západněji ve Veleslavínově ulici 25 (obr. 1: 15) byly zachyceny doklady osídlení ze starší doby římské ve výkopu vodovodní přípojky (za informaci děkuji J. Ornovi). Tři kulevé jamky a dva větší sídlištní objekty ze starší doby římské byly v roce 1995 zdokumentovány na dvorku ve Veleslavínově ulici 42 (čp. 342) při výzkumu předcházejícímu stavbě výtahové šachty (Schneiderwinklová 2009, 117); (obr. 1: 16). Nálezy z doby římské nepochází jen z ulic přilehlých k náměstí, ale i přímo z jeho plochy. Dokumentovány však byly především v souvislostech záchranných středověkých situací. Při hloubení kanalizační rýhy v tzv. Chotěšovském domě na náměstí Republiky 13 (obr. 1: 5), byla před průčelím domu ve vzdálenosti 4,0–5,8 m v jižní stěně výkopu zachycena kotlovitá jáma překrytá pohřbeným půdním horizontem. Získaná keramika s drsnějším povrchem objekt datuje rámcově do časné doby římské – do stupňů Ř A – Ř B1 (Nováček, 1995). Ze dvorku sousedního domu na náměstí Republiky 12 (obr. 1: 4) pochází několik nevýrazných zlomků z doby římské?, které byly získány z vrstvy půdního typu pod středověkým souvrstvím (Široký – Nováček 2000, 142). Při stavbě horkovodu v roce 2008 byly v Dřevěné ulici (obr. 1: 1) v místě jejího vyústění na náměstí nalezeny zlomky keramiky mladší doby římské (Orna 2008). Ze středověkých vyrovnávacích navážek nad spaleništěm středověkého domu s převahou hrázděných konstrukcí pochází z druhotných poloh keramika starší doby římské z průjezdu rekonstruovaného domu na náměstí Republiky 40 (Nováček 1998, 134); (obr. 1: 6). Při výzkumu v souvislosti s rekonstrukcí povrchu náměstí v roce 1997 byl sledován řez podél východní fronty domů náměstí v délce 130,8 m.

Zachycen byl především předlokační půdní typ, který obsahoval shluk keramiky, snad z doby římské (*Nováček 2000*, 142). Na tuto akci navázaly následujícího roku sondy v severní části náměstí mezi kostelem sv. Bartoloměje a severní frontou domů (*obr. 1: 3*). V jedné z nich byl pod částečně zplanýrovaným půdním typem zachycen zahloubený objekt z doby římské? (*Nováček – Široký – Dohnal a kol. 2000*, 143).

Zcela nečekaný nález byl učiněn v roce 1968 před jihozápadním průčelím budovy bývalých masných krámů v Pražské ulici 18 (*obr. 1: 8*). Při hloubení průkopu pro topení v těsné blízkosti budovy byl v hloubce 75 cm pod dnešním povrchem objeven žárový pohřeb uložený v celé mísovité nádobě na prstencové nožce s válcovitým hrdlem a spodkem zdobeným vrubořezem (barbotinem) a plastickými žebry. Ve výplni popelnice byly kromě spálených kůstek nalezeny dva bronzové nýtky a střep. M. Doubová hrob datuje na základě analogií do 3. století (*Doubová 1969*, 100–101; *1972b*, 110–111). Keramika mladší doby římské pochází také z výzkumu U Zvonu (*obr. 1: 12*), kde byly v roce 2011 zkoumány základy špitálního kostela sv. Máří Magdalény s přilehlým středověkým etážovým pohřebištěm (za informaci děkuji J. Ornovi).

Závěr

Ačkoliv převážná část výše uvedených nálezů z centra města není blíže datována a podrobněji publikována, přesto podává významný doklad o rozsahu a intenzitě osídlení v době římské. Nejvýraznější soubor nálezů poskytl výzkum chaty v Plzni – Perlové ulici datované do stupně Ř A. Její keramická náplň s intruzí pozdně laténské keramiky prozrazuje, že k obsazení Plzeňska germánským etnikem došlo již na samém počátku doby římské. Podle dnešního stavu výzkumu v nevelkém časovém odstupu od pronikání do severozápadních a středních Čech. Některé prvky zařaditelné z chaty již do stupně Ř B1 mohou naznačovat, že zdejší osídlení mohlo trvat i delší dobu. To také potvrzuje zpracování nálezů ze středověkých výzkumů. Rozložení nálezů v rámci historického centra města prozrazuje (*obr. 1*), že na počátku doby římské byla osídlena celá jeho severovýchodní polovina, což představuje plochu zhruba 10 ha.

Nepočtené keramické zlomky mladší doby římské z výkopu horkovodu v Dřevěné ulici a nálezy získané během výzkumu základů špitálního kostela sv. Máří Magdalény a přilehlého řadového pohřebiště jsou zatím jedinými sídelními doklady

tohoto období z centra města. Dnešní stav poznání naznačuje, že se tehdy osídlení soustřeďovalo na východním svahu nízkého návrší blíže toku Radbuzy. Z uvedeného prostoru také pochází jediný doklad pohřebních aktivit – nález žárového popelnicevého hrobu z 3. století z Pražské ulice (Masné krámy).

Jiné sídliště z mladší doby římské se však rozkládalo 500 m SSZ na druhém břehu Mže. Při záchranném výzkumu středověké hrncířské pece v Plzni – Lochotínské ulici 26 byly v letech 1964–65 v kulturních vrstvách a v druhotných polohách nalezeny zlomky keramiky mladší doby římské (3. století) a bronzová pinzeta mající analogie v pozdní době římské ve středním Polabí (*Doubová – Nechvátal 1996*, 62, *obr. 12: 7, 8, 10, 11, 14, 16, 17*). Zda jsou oba sídelní areály současné, časově se překrývají nebo na sebe vývojově navazují, pomohou osvětlit až další výzkumy. Prozatím je zřejmé, že v mladší době římské bylo návrší historického jádra města využíváno jak k sídlení, tak pohřbívání.

Zusammenfassung

Das Gebiet Südwestböhmens kann man mit dem Flussgebiet des oberen Berounka-Laufs mit den Zuflüssen Radbuza, Mže, Úhlava, Úslava und Střela gleichsetzen. Es wurde lange angenommen, dass diese Region während der Römischen Zeit im Rahmen Böhmens nur ein nicht besonders dicht besiedeltes Randgebiet bildete. Vom geographischen Gesichtspunkt her zeigte sich dieses Bild als nicht real, denn diese Region liegt direkt an der Kommunikationsstrasse zwischen Zentralböhmen und dem bayerischen Donauland und dadurch beziehungsweise dem Römischen Reich allein. Vereinzelt Bronzefibel- und Münzfunde zeichnen Schritt für Schritt die in die römischen Provinzen führenden dominanten Kommunikatinstressen und Übergänge (*Droberjar – Meliška – Řezáč 2011*, 307–321). Gegenwärtig kennen wir in Südwestböhmen mehr als 20 Flachlandsiedlungen aus der ganzen Römischen Zeit, die in bedeutendem Maß in der weiteren Region des Pilsner Beckens vorkommen.

1990 wurde im Gasleitungsgraben in der Perlová Straße in Pilsen (*Abb. 1: 7*) eine Grubenhütte aus der frühen Römischen Zeit erfasst (*Taf. I*). Eine reichhaltige Kollektion an Artefakten mit dem Fund eines situlenförmigen Bechers und weiterer charakteristischer Keramik datiert das Objekt in die Stufe R A (*Taf. II–V*). Die Aufzeichnung weiterer römerzeitlichen Funde im historischen Stadtkern von Pilsen zeigt, dass die Siedlung aus der frühen Römischen Zeit seine ganze nordöstliche Hälfte mit einer Fläche von 10 ha eingeklemmt hat (*Abb. 1*).

Aus der jüngeren Römischen Zeit (3. Jahrhundert) stammt auch ein Urnenbrandgrab, das bei der Rekonstruktion des Gebäudes der ehemaligen Fleischerläden in Pilsen – Pražská Straße gefunden wurde (*Doubová 1969*, 100–101; *1972b*, 110–111); (*Abb. 1: 8*). Selten sind vorläufige Belege von Siedlungsaktivitäten in der Dřevěná Straße (*Abb. 1: 1*) und aus der Untersuchung der Fundamente der Maria-Magdalenen-Spitalskirche mit der anliegenden Begräbnisstätte in Pilsen – U Zvonu (*Abb. 1: 12*).

Funde aus der jüngeren Römischen Zeit (*Abb. 1: 2*) werden auch am entgegengesetzten Mže-Ufer in der 500 m nördlich entfernten Lochotínská Straře angeführt (*Doubová – Nechvátal 1996, 62*). Ob beide Siedlungen aus der jüngeren Römischen Zeit gleichzeitig sind, oder ob sie chronologisch aneinanderknüpfen, werden erst weitere Forschungen und eine ausführliche Bearbeitung aller archäologischen Funde zeigen.

Literatura

- Beneš, A. 1968:* Plzeň, okr. Plzeň-město. Bulletin záchranného oddělení 5/1967, 28.
- Beneš, A. 1974:* Výzkumy expozitury AÚ ČSAV v Plzni v Západočeském kraji v letech 1963–1972. Minulostí západočeského kraje 10, 178.
- Čtrnáct, V. 1964:* Plzeňsko v pravěku. Minulostí západočeského kraje 3, 222–223.
- Demek, J. a kol. 1987:* Hory a nížiny. Zeměpisný lexikon ČSR. Praha.
- Doubová, M. 1969:* Plzeň, okr. Plzeň-město. Bulletin záchranného oddělení 6/1968, 100–101.
- Doubová, M. 1972a:* Tlučná, okr. Plzeň-sever. Výzkumy v Čechách 1969, 157–158.
- Doubová, M. 1972b:* Plzeň, okr. Plzeň-město. Výzkumy v Čechách 1969, 110–111.
- Doubová, M. – Nechvátal, B. 1996:* Středověká hrncířská pec v Plzni – Lochotínské ulici. Sborník Západočeského muzea v Plzni, Historie 13, 41–74.
- Droberjar, E. 2006:* Plaňanská skupina großromstedtské kultury. K chronologii germánských nálezů a lokalit v Čechách na sklonku doby laténské a v počátcích doby římské. Archeologie barbarů 2005. Praha, 11–86.
- Droberjar, E. – Metlička, M. – Řezáč, M. 2011:* Západní Čechy a dálkové kontakty v době římské a stěhování národů na základě nálezů římských a germánských spon. Archeologie barbarů 2010, Studia Archaeologica Suebica 1, 307–321.
- Kaiser, L. 2006:* Plzeň, okr. Plzeň-město. Výzkumy v Čechách 2003, 209–210.
- Metlička, M. 1995:* Plzeň, okr. Plzeň-město. Výzkumy v Čechách 1990–92, 246.
- Metlička, M. 1998:* Pravěké sídlištní nálezy v Plzni – Karlovarské ulici. Sborník Západočeského muzea v Plzni, Historie 14, 55–73.
- Metlička, M. – Metličková, J. 1995:* Plzeň, o. Plzeň 3, okr. Plzeň-město. Výzkumy v Čechách 1990–92, 247.
- Mikyška, R. a kol. 1969:* Vegetace ČSSR. Geobotanická mapa ČSSR, 1. České země. Praha.
- Mildenberger, G. 1953:* Über einige frühgeschichtliche Geweihgeräte. Jahresschrift für Mitteldeutsche Vorgeschichte 37, 274–280.
- Motýková-Šneidrová, K. 1963:* Die Anfänge der römischen Kaiserzeit in Böhmen. Fontes Archaeologici Pragenses 6.
- Motýková-Šneidrová, K. 1966:* Osada ze starší doby římské v Hodyni u Kralovic. Archeologické rozhledy 18, 296–309.
- Motýková-Šneidrová, K. 1967:* Wietentwicklung und Ausklang der älteren römischen Kaiserzeit in Böhmen. Fontes Archaeologici Pragenses 11.
- Nováček, K. 1996:* Raně středověké osídlení v areálu Nové Plzně. Sborník Západočeského muzea v Plzni, Historie 13, 75–78.
- Nováček, K. 1998:* Plzeň, o. Plzeň 3, okr. Plzeň-město. Výzkumy v Čechách 1996–97, 134.
- Nováček, K. 2000:* Plzeň, o. Plzeň 3, okr. Plzeň-město. Výzkumy v Čechách 1998, 142.
- Nováček, K. – Široký, R. – Dohnal, J. a kol. 2000:* Plzeň, o. Plzeň 3, okr. Plzeň-město. Výzkumy v Čechách 1998, 143.
- Parkman, M. – Žavřel, P. 2010:* Nové objevy na sídlištních doby římské v jižních Čechách. Archeológia barbarov 2009. Nitra, 315–339.
- Quitt, E. 1971:* Klimatické oblasti Československa. Studia geographica 16.
- Salač, V. (ed.) 2008:* Doba římská a stěhování národů. Archeologie pravěkých Čech 8. Praha.
- Schneiderwinklová, P. 2009:* Plzeň, okr. Plzeň-město. Výzkumy v Čechách 2006, 117.
- Struckmeyer, K. 2011:* Die Knochen- und Geweihgeräte der Feddersen Wierde. Studien zur Landschaft- und Siedlungsgeschichte im südlichen Nordseegebiet 2. Rahden/Westf.
- Široký, R. – Nováček, K. 2000:* Plzeň, o. Plzeň 3, okr. Plzeň-město. Výzkumy v Čechách 1998, 142.
- Tomášek, M. 2000:* Půdy České republiky. Praha.
- Žavřel, P. 2006:* Současný stav poznání plaňanského horizontu v jižních Čechách. In: E. Droberjar – M. Lutovský (eds.): Archeologie barbarů 2005. Praha, 237–256.

Prameny

- Kuttan, V. 1982:* Zpráva o nálezu Plzeň – Rooseveltova ul. 10. Archiv odd. starších dějin ZČM v Plzni.
- Nováček, K. 1995:* Nálezová zpráva Plzeň, čp. 106, náměstí Republiky 13 (tzv. Chotěšovský dům). Archiv odd. záchranných archeologických výzkumů ZČM v Plzni.
- Orna, J. 2008:* Plzeň – Dřevěná ulice, stavba horkovodu. Nálezová zpráva čj. HA 53/08. Archiv oddělení starších dějin ZČM v Plzni.